

درس خارج فقه استاد حمید درایتی

جلسه سی و هفتم، ۲۴ آبان ۱۴۰۰

موضوع: کتاب الشركة/ شرکت تعاونی / شرائط صحت شرط

به عبارت دیگر از آنجا که دسته ی اول اطلاق دارد و ناظر بر هیچ قید و شرطی نیست و توسعه ی موضوعی دارد اما در سه دسته ی دیگر به موضوع تصریح شده و حکم مقید به حالت های خاص شده است، عام فوقانی تلقی می شود. بر این اساس باید به مدالیل سه دسته ی دیگر و نسبت بین آن ها پرداخت. مقایسه دقیق چهار دسته روایات بدین شرح است:

- دسته ی اول — عدم میراث در متعة
- دسته ی دوم — عدم میراث با اشتراط ارث + عدم میراث بدون اشتراط ارث
- دسته ی سوم — میراث با اشتراط ارث + عدم میراث بدون اشتراط ارث
- دسته چهارم — میراث با عدم اشتراط عدم ارث + عدم میراث با عدم اشتراط عدم ارث (مفهوم مخالف روایت)

از يك طرف فقره اول دسته دوم و سوم و مفهوم موافق فقره اول دسته چهارم (اگر عدم اشتراط مقتضی ارث باشد، میراث با اشتراط ارث به طریق اولی خواهد بود) معارض یکدیگر هستند که به سبب تعارض، تساقط خواهند کرد [1]؛ اما از طرفی دیگر فقره دوم دسته دوم و سوم مساوی و مطابق و فقره دوم دسته سوم متباین با آنها است و اشتراك موضوعی نخواهد داشت (عدم اشتراط میراث منصرف از اشتراط عدم میراث است). بنابراین در فرض عدم اشتراط ارث و یا اشتراط عدم ارث روایات تمام خواهد بود و حکم به عدم میراث خواهد شد اما در فرض اشتراط ارث، با توجه به تعارض اخبار باید به دسته ی اول رجوع کرد و حکم به عدم میراث می شود. باید توجه داشت که با در نظر گرفتن تخصیص ارث بردن زوجة در قرآن به متعة (بر اساس روایات دسته ی اول) و عدم مطابقت فقره های اول سه دسته ی دیگر با مراد جدی آیات، ترجیح هیچ يك از این سه دسته با موافقت قرآن ممکن نبوده فلذا تعارض آن ها منجر به تساقط خواهد شد همچنان که مرحوم آیت الله خوئی در نظریه اخیر خود نیز چنین ادعایی نمودند [2].

تمام مقایسه مذکور بر این اساس بود که اعتبار سندی و دلالی دسته ی دوم از روایات پذیرفته شود و الا [3] با صرف نظر از این دسته، فقره ی اول دسته سوم و چهارم موجب تخصیص

دسته ی اول شده و عدم میراث متعة ناظر بر غیر موارد اشتراط خواهد بود و نوبت به تعارض و رجوع به عام فوقانی نمی رسد.

---

[1] همچنان که اثبات منطوق موجب ثبوت مفهوم موافق آن می شود (عدم جواز اُف مستلزم عدم جواز ضرب والدین است)، انتفاء مفهوم موافق و سقوط آن موجب نفی منطوق خواهد شد (جواز ضرب والدین مستلزم جواز اُف می باشد).

[2] به نظر می رسد از آنجا که قرآن يك کتاب و مجموعه ای از فرامین و مفاهیم است، معیار موافقت و مخالفت با آن، معنای مجموعی آیات و کشف مراد جدی پروردگار متعال به وسیله سایر آیات است، و کشف مخصصات روایی دخالتی در مقایسه نخواهد داشت.

[3] سند این روایت به سبب وجود حسن بن موسی ضعیف بود و نسبت به دلالت آن ها نیز ممکن است ادعا شود که اشتراط ناظر بر شرط عدم میراث باشد نه شرط میراث هرچند این مدعی خلاف ظاهر روایت می باشد.